

Fotograafid

Vabadussõjas

Väliköök rindel.
Foto: Johannes Niilus.
EFA 4-2687

Vabadussõda on üks tähtsamaid sündmusi meie ajaloos. Samas on see ka üks paremini kajastatud sündmusi, mille kohta on tänini säilinud arvukas sõjaväe asjaajamise dokumentatsioon, publitseeritud ja Riigiarhiivis talletatud mälestused, kõikvõimalikud uurimused ning samuti fotod. 1930. aastate lõpuks oli Sõjamuuseum kogunud ja talletanud ligi 4000 fotot Vabadussõjast. Tänapäeval on neid Filmiarhiivis umbes 3000. Omaaegseid olusid ja võimalusi arvestades on see väga suur kogu – Eesti rahvaväel polnud tegelikult kogu sõja jooksul ühtegi ametlikku sõjapiltnikku. Kes need pildid siis tegi?

Vabadussõja fotograafid olid sõjamehed, kes eraelus töötanud päevapiltnikena ning võtsid kas siis missioonitundest või huvist asja vastu oma aparaadi ka sõjaväljale kaasa. Avaramapilgulised ja ettenägelikud väeosade ülemad rakendasid selliseid mehi ka sõja jäädvustamiseks, luues selleks neile võimalusi ja tehes riviteenistuses soodustusi. Kokku tegi sõjas hulgalisemalt pilte 20 meest ja enamik neist oma teenistusülesannete kõrvalt. Ainult neli meest oli rakendatud vähemalt mõnda aega ainult pildistamiseks. Need olid Eesti fotoajaloo küllap tuntuim nimi Parikas – vennad Johannes ja Peeter, kes pildistasid sõja algupoolel Tallinnas ja hiljem Soomusrongide diviisis, Karl Akel Kalevlaste Malevas ja samuti soomusrongidel, Johannes Niilus 2. diviisis Lõunarindel ja veel ka Armin Lomp.

Johannes Niilus oli elupõline Võru fotograaf ja rahvuslane. 1918. aastal pealetungiva Punaarmee eest kodust lahkudes sattus ta oma põgenemisteel kokku tuttavate ohvitseridega, kes teenisid 2. brigaadi

(hilisema 2. diviisi) staabis, ja asus ka ise sinna rivi-tule kohale majandustöödele. Päevapiltnikul oli teadagi kaasas ka tema kalleim vara ja leivaandja päevapildiaparaat. Tollastes oludes oli aga sellest vähe, sest sõjakitsikuses vaevlevas Eestis polnud juba ammu fotomaterjale müügil olnud. Johannes Niilusel oli siiski õnnestunud eelneva Saksa okupatsiooni ajal sõlmida kasulik "musta turu" tehing ühe Saksa sõjaväelasega ning saada otse Berliinist klaasnega-tiivide plaate ja kemikaale, millest jätkus pea kogu sõja ajaks (esimene võimalus oma tagavarade täiendamiseks midagi juurde osta tuli alles pärast Landes-veeri sõda Riia fotoärides).

Esialgu tegi ta ainult juhuslikult ühe või teise ülesvõtte, nii nagu muu töö kõrvalt mahti jäi, ilmutades negatiive ja kopeerides pilte mõne kohaliku fotograafi ateljees. Vabadussõja lõpupoole oli juba tema teenistuskohustuseks ainult fototöö kogu Lõunarindel. Johannes Niilus tegi sõja jooksul üle 2000 ülesvõtte. 1934. aastal ostis Sõjamuuseum temalt 600 krooniga üle 700 klaasnegaatiivi.

"Fototehnika on arenenud päev-päevalt. Ei saa see pärast kõikidele Vabadussõja-aegsetele ülesvõtetele läheneda kunstinõuete seisukohalt. Rasketes oludes ja juhuslikult kättesattunud vahenditega oli isegi vilunud fotograafil pea võimatu niisuguseid ülesvõtteid teha, mis tehnilisest küljest laimatud oleksid," kirjutati 1934. aastal. Kunstinõuete asemel saab aga Vabadussõja ülesvõtetele läheneda kui fotodokumentidele. Ning sellest seisukohast on meie käsutuses lausa üllatavalt rikkalik ajaloomallikas.

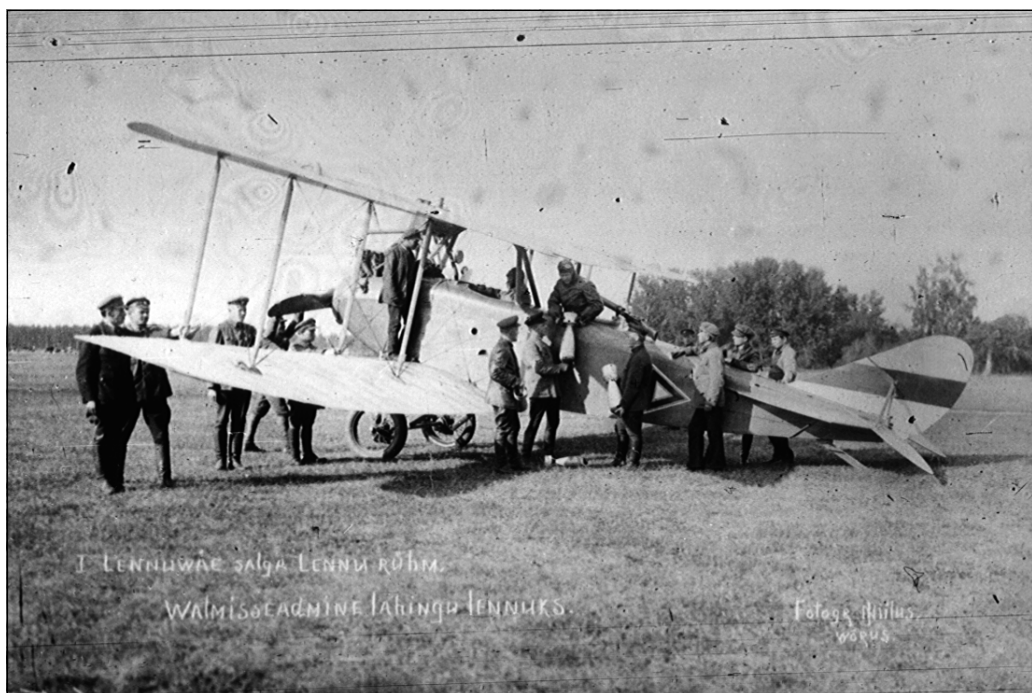
Tiit Noormets

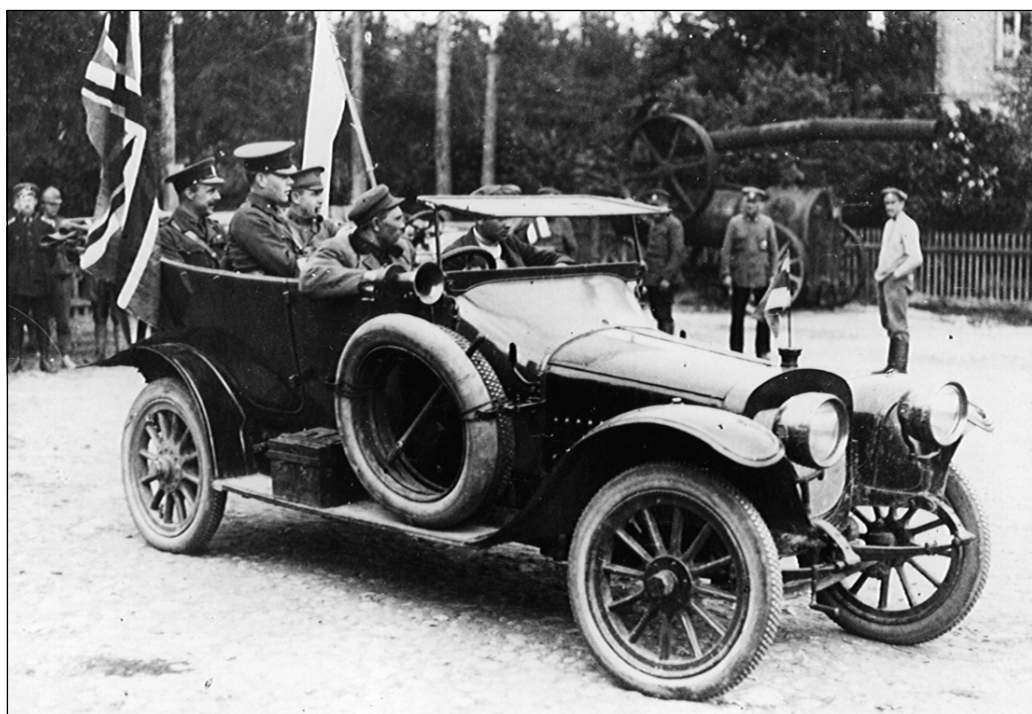
Soomusauto "Kalevipoeg" meeskonnaga.

Foto: Johannes Niilus.

EFA 3-3183

1. lennusalga lennuki ettevalmistamine lahingulennuks. Foto: Johannes Niilus. EFA 4-658

Antandi sõjaväelised esindajad saabuvad Rodenpoisi Eesti-Landesveeri vaherahu läbirääkimistele 3. juulil 1919.
Foto: Parikas. EFA 0-52292

Laskemoona laadimine varustusrongilt kahuriplatvormile "Pisuhänd"
(tundmatu autor). EFA 3-1625

Eesti kuulipildurid Narva rindel. Foto: Parikas. EFA 0-52288

Tapal vangi langenud punaväelased. Foto: Parikas. EFA 0-65163

Vene valgekaartlaste Loodearmeelt ülevõetud tankid (tundmatu autor). EFA 3-1982

2. jalaväepolgu pood 12. märtsil 1920.
Foto: Eduard Selleke. EFA 4-4040

4. kindluse-suurtükiväe patareid ohvitserid.
Foto: Johannes Niilus. EFA 4-3469